

Valsts svētkos 18. novembrī latvietes arvien biežāk uzvelk krāšņos tautastērpus. Arī Latvijas simtgades gadā, Beļģijas latviešu zibakcijā Briseles centrā, daudzi latvieši sapucējās skaistajos tautastērpos. To vidū bija arī kāds īpašs tērps, ar simtu gadu senu vēsturi – to no mammītes un vecmammās mantojusi Baiba Mārka. Daļa viņas tērpa ir darināta jau pirmajos Latvijas neatkarības gados, tad kara laika bēgļu gaitās tērps aizceļojis uz Vāciju, vēlāk uz Franciju, Beļģiju, un nu ik pa laikam tas atkal ciemojas dzimtenē Latvijā – Dziesmu svētkos.

Latvieši Briseles Lielajā laukumā
svin 2018.gada 18.novembri.
Baiba - vidiņā.

Stāstu pierakstīja Ilze Vesere

Baibas tautastērps

ar ģimenes stāstu un mammītes mīlumu

Beļģijas latviešu vidū Baiba visbiežāk ir redzama kā kora dziedātāja, un savā tautastērpā viņa ar Briseles latviešu kori ir piedalījusies daudzos koncertos. Baiba ir pateicīga diriģentei Gitai Pāvilai par iespēju dziedāt kori. Mīlestību uz dziesmu Baiba ir mantojusi no savas memmītes, kas arī ir bijusi liela dziedātāja un piedalījusies daudzos trimdas latviešu dziesmu svētkos.

Kad pirms kāda laika biedrības "Mans tautastērps" dibinātāja Ilze Strēle uzrunāja Beļģijas latvietes izrādīt savus tērpus priekš topošās grāmatas "Mans tautastērps pasaulē" un izstāstīt savus tautastērpu stāstus, atsauca arī Baiba. Šajā fotosesijā mēs bijām kopā, un vēlāk es aicināju Baibu pastāstīt nedaudz vairāk arī par sevi un savu ģimeni.

MĀRKU ĢIMENES STĀSTS.

Atstāt Latviju – Baibas brāļu un vecāku atmiņās

"Maigs rudens. Uz ceļa konvojiņš virzījās uz priekšu tā kā *Far West cow boy* filmās. Zirgi vilka ratus pildītus ar koferiem un mīļākajām mantām, lopiņi sekoja: govīs, aitiņas, ... pat

Elsingenes bērnu dārzs
1946.gadā. Baibas
vecmāmiņa pirmā no
kreisās puses.

Fabrika "Les Forges D'Allevard"

Elsingenes
dziesmu svētki
1947.gadā

Latviešu pils "Abrene"
atklāšana Francijā
1987.gadā

suntis tecēja līdzī. Naktis mana ģimene pavadīja zem zvaigznēm, kas mirdzēja, vienaldzīgas, zilās debesīs. Ceļā devās visa ģimene, divi puisēni, 5 un 3 gadīgus veci, vecāki un vecvecāki. Mūsu ģimenes piedzīvojums ir noteikti līdzīgs daudziem latviešiem, kas reiz piedzīvoja komunistu laikus 1940.-1941. gadā un kas 1944. gadā izvēlējās bēgt no sarkanās armijas.

Viss iesākās mūsu vecāku lauksaimniecībā, Bērzē, nelielā pagastā pie Jelgavas. Vecāki bija jaunsaimnieki. Bija vasaras beigas, liелgabalu skaņas draudēja arvien tuvāk. Uz austrumiem sarkanā armija, uz rietumiem – vācieši. Kad liелgabalu šaušana tuvojās, ģimene skrēja paslēpties grāvjos.

Kad ģimene nolēma doties prom, vajadzēja

aiziet, visu atstājot: māju, klēti, jauno ražu un materiālus jaunajai būvniecībai. Vecāki saņēma dūšu, jo domāja, ka tas ir tikai uz īsu laiku. Drīz būsīm atpakaļ. Palīgi būs.

Tā sākās gājiens uz rietumiem. Memītei bija ļoti žēl atstāt mājās enciklopēdijas "Konversācijas vārdnīca", un viņa gāja atpakaļ uz māju, bet pagalmā grāmatas bija izsvaidītas un māja izlaupīta. Tomēr gandrīz visas enciklopēdijas izdevās izglābt.

Gājiens turpinājās – naktis visi pavadīja sienā, pamestos šķūņos. Liepājā nekādi gaidītie glābēji nevienu nesagaidīja, bet kuģis taisījās pacelt enkuru. Dilemma, Danciga vai iet atpakaļ uz Bērzi. Danciga bija atraktīvāka. Ģimene steigā sagrāba dažus koferīšus. Lopiņus pameta Liepājas ostā.

Uz brīdi Vācijā

Vācijā, Heilbronnā, tētis strādāja vērpsšanas uzņēmumā līdz pat 1945. gada aprīlim. Uzņēmums tika bombardēts un iznīcināts. Brāļi atveras, ka viena bumba ripoja caur guļamvietām un viens latvietis gāja bojā. Varējām tikai noskatīties, kā Štutgartes drupas kūp.

Atkal bēgšana, šoreiz uz Eslingeni, kas bija liels DP centrs (DP – displaced persons). Tur amerikāņi atbrīvoja veselu pilsētas rajonu. Tur arī izveidojās īsta latviešu pilsētiņa – ar ārstiem, mācītājiem, skolotājiem. Kori un teātri arī, protams, tika nodibināti. Pārtika bija uz kartiņām. **Gandrīz normāla dzīve, vismaz tā bērnu acīs izlikās.** Tētis bija policists, memīte bija skolotāja, viena vecmāmiņa strādāja bērnu dārzā, vectēvs kokzāģētavā. Brāļi gāja latviešu skolā.

Bet šai pagaidu situācijai pienāca arī beigas. 1947. gadā sākās izceļošana, galvenokārt uz anglosakšu valstīm. Memīte bija stāvoklī un nevēlējās garu ceļošanu. Francijai bija nepieciešamas darba rokas, un tētis dabūja līgumu par koku griezēju Pireneju kalnos, uz Francijas un Spānijas robežas.

Sākt jaunu dzīvi Francijā

Mana ģimene ieradās Francijā 1947. gada beigās. Toreiz bija ļoti ilgs vilcienu streiks, kas aizkavēja ģimeni imigrācijas centrā, Montmēliānā, un tā tētim pazuda solītais darbs par mežstrādnieku Pireneju kalnos. Par laimi, tētis atrada citu darbu, metalurģijas fabrikā (*Les forges d'Allevard*).

Sākumā mūsu ģimenei sanāca dzīvot barakās, ko vācu gūstekņi nupat bija atstājuši. Kosmopolitiska mazpilsētiņa (saukta cité David) kur koncentrāti spāņu, itāļu, poļu un citu tautību bēgļi. Viņi piedāvāja riekstus un apelsīnus bērniem. Mans vecākais brālis, pirmo reizi ieraudzījis kārdinošu oranžo krāsu, tur iekoda kā ābolā. Vecāki klusi pasmaidīja. Tuvumā dzīvoja divas citas latviešu ģimenes, ar kurām svinēja kopā 18. novembri un Ziemassvētkus. Pēc dažām nedēļām, janvāra beigās, piedzimu es.

Vēlāk mums bija iespēja īrēt vientuļu lauku māju Alpu kalnos, *Allevard-les-Bains* pilsētiņā. Līdz ciemam un skolai bija stundu garš gājiens pa meža taku. Ziemā, kad sniegs bija dziļš, mēs bērni, cilpojām uz skolu pa tēva pēdām, kurš no rīta vēl agri pirms mums devās uz fabriku. Tēvam bija liela piena kanna uz muguras, jo viņš piegādāja arī pienu viesnīcām. Dažreiz, mans brālis Vilis vilka mani ar ragaviņām. Man bija 3 – 4 gadiņi.

Mēs dzīvojām no tā, ko paši savā saimniecībā sarūpējām – mums bija govīs, cūkas, vistas, truši ... Edām veselīgi, bez pesticīdiem un konservantiem, svaigus dārzeņus no sava dārza, mājās gatavotu sviestu. Sidriņš arī bija garšīgs. Es atceros, ka dārzā auga sulīgi un

melni ķirši. Reiz brāļi sasmērēja savas sejas ar ķiršiem un baidīja mani.

Sestdienās cepām visādas maizītes – pīrādziņi, piparkūkas un kreņģeliši netrūka svētku galdā.

Tomēr tur nevarējām turpināt dzīvot. Vieta atradās stāvā kalnā, tālu no visa. Vecākais brālis palīdzēja pļaut stāvās pļavas, palīdzēja arī citi latvieši, kas bija atnākuši pa vasaru no pilsētas. Sabiedriskais transports arī tur nebija, pat ar mašīnu nevarēja sasniegt mūsu māju. Tētis vairs nevarēja izturēt fabrikas dūmus.

Šie grūtie apstākļi lika mums atgriezties līdzenākā vietā, netālu no Grenobles, tagad tur riekstu koki ir iestādīti. Diemžēl mainot dzīves vietas, viena gotiņa saslima ar tuberkulozi, un mums vajadzēja atteikties arī no citām slaucamām gotiņām. Viss bija jāsāk no jauna. Tā mūsu dzīvīte ritēja tālāk.

Mans vecākais brālis Edgars, ķīmijas un fizikas skolotājs, dzimis neatkarīgā Latvijā, apprecēja francūzieti. Jaunākais brālis Vilis, ķīmiķa tehniķis, dzimis vācu okupācijas laikā, arī Latvijā, apprecēja itālieti. Un es, dzimuši Francijā, apprecējos ar beļģu flāmu. **Tā mēs paši savā veidā piedalāmies Eiropas veidošanā.**

Es ar savu dzīvesbiedru satikos Minhenē darba gaitās. Dažus gadus es strādāju Vācijā netālu no Freiburgas, eksporta nodaļā kā atbildīgā par franciski runājošajām valstīm – Franciju un Beļģiju. Beļģijā pēdējos 25 gadus strādāju kā skolotāja un apmācību bezdarbniekus, lai viņi varētu iekļūt darba tirgū. Kas mani atveda Beļģijā? Mīlestība. Bet tas ir cits stāsts.

Memmiņas aši izglābtas enciklopēdijas "KonversācijasVārdnīca", tika sveikā pāri visām robežām un stalti stāv viņas bibliotēkā. No 20 sējumiem trūkst tikai viens, Numurs 11, nodaļa "LATVIJA". **Tas ir kā simbols, grāmata par Latviju tika pazaudēta, bet Latvija visu mūžu palika mums sirdīs.**

BAIBAS TAUTASTĒRPA STĀSTS

Kad es biju maziņa, dzīvojot Francijā, mana memmiņa man uzšūva pirmo tautas tērpu – sarkanus brunčus, smuku, baltu blūzīti, pelēku jaciņu, viss bija skaisti izrotāts. To es valkāju pa svētkiem, kad latvieši kopā satikās, un sevišķi 18. novembrī.

Manas memmiņas tautastērps ir sena vēsture un bagāta dziesmu svētku dzīve. Viņa šo tērpu valkāja jau pirms kara Latvijā. Pēc tam memmiņa to uzvilka 1947. gadā, Eslingenes dziesmas svētkos Vācijā. Memmiņa savā skaistajā tērpā ir dziedājusi arī daudzus citos Dziesmu svētkos – 1979. gadā Gotlandē (Zviedrijā), 1982. gadā, Dziesmu svētkus Leedsē (Anglijā). Kad 1987. gadā latviešu biedrība Francijā atklāja pili "Abrene" netālu no Chinon

pilsētiņā, ko latvieši bija tanī laikā nopirkuši, māte ar savu tērpu lepni gāja gājienā (skatīt foto).

Un 1990. gadā mana memmiņa vēl paspēja aizlidot uz Rīgu un piedalīties Dziesmu svētkos, un tas viņai bija ļoti emocionāls ceļojums. No Rīgas viņa man pārveda skaistu, biezu un strīpainu audumu, no kā es sev uzšuvu brunčus. Kreklu, ģieburu un sarkano lakatiņu pasūtīju Rīgā. Toties raibā josta ir mātes austa Latvijā, vēl pirms kara. Tas ir mans otrais tautas tērps, Zemgales, no manas tēvzemes.

Kad memmiņa aizgāja aizsaulē, es mantoju viņas pašas darināto tērpu. Ģieburu diemžēl bija par mazu, bet brunči gan labi der un piestāv, tie man ļoti patīk, jo ir ar zaļām, dzeltenām un brūnām krāsām. Tie ir arī vieglāki, tāpēc tos es labāk pa vasaru valkāju. Villaine austā no vilnas, kas nāk no mājas aītām, un

tā ir austa Latvijā pirms 100 gadiem. Tā man ir īpaši mīļa un mani vienmēr silda. Greznais, tautiskais krekls arī ir mātes darināts – skaisti ar Zemgales rakstiem divvirzienā izvilks izšūts. Ar laiku krekla izšuvumi sāk apdilt. Man ir žēl, ka tik vērtīgs darbs lēnām iet bojā. Bet dziedziņi smalki un actiņas ātri piekust. Tad kā saulīte spīd, ķēros dūšīgi klāt un centos salāpīt kas vēl ir glābjams.

Man ir liels prieks, ka varu dziedāt Briseles Latviešu kori, un kopā ar to man ir bijusi iespēja piedalīties Dziesmas svētkos Rīgā visas reizes kopš 2008. gada. Un vēl īpaši man bija Eslingenes dziesmu svētki 2017. gadā, kad es biju dalībiece tāpat kā mamma pirms 70 gadiem.

Man ir prieks uzvilkt šo tautastērpu, tad es jūtu savas memmiņas dvēselīti. Man maigi pukst sirds. Es jūtos latviete."

Baiba ar mammu Beļģijā 2007. gadā

